

Asia: VN/34874/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seuranta koskevasta muutosehdotuksesta (10 §)

Rantasalmen kunta kannattaa valtiovarainministeriön roolin selkeyttämistä kuntien varautumisen yleisessä ohjauksessa ja seurannassa. Muuttuva turvallisuusympäristö edellyttää koordinoitua varautumista ja selkeää toimivaltajakoa.

Pidämme tärkeänä, että ohjaus on luonteeltaan informaatio-ohjausta, joka kunnioittaa kunnallista itsehallintoa ja mahdollistaa paikallisten olosuhteiden huomioimisen.

Esitämme vakavan huolen siitä, että varautumisen ja poikkeusolojen vastuut eivät ole tällä hetkellä riittävän selviä eri viranomaisten välillä. Valtiovarainministeriön "yleinen ohjaus" ja sektoriministeriöiden substanssiohjaus voivat käytännössä johtaa päällekkäisyyksiin, ristiriitoihin tai aukkoihin.

Jos sektoriministeriö tai asiantuntijavirasto ei koe varautumista omaksi tehtäväkseen tai kokonaisuuden kannalta omaa toimintaansa merkittäväksi, kokonaisvaltainen varautuminen vaarantuu.

Pelastuslaitosten rooli ja valtion tuen keskittäminen

Korostamme, että pelastuslaitokset tukevat ja ohjaavat kuntien varautumista ja maakunnallista yhteistoimintaa tehokkaasti. Tämä järjestely toimii hyvin käytännössä ja tukee kuntien paikallista varautumistyötä.

Esitämme kuitenkin, että valtionhallinnossa kuntien varautumisen tuki keskitetään ja vastuutetaan yhdelle toimijalle. Erityisesti alueellisten ja valtakunnallisten harjoitusten osalta tulisi olla yksi selkeä koordinoiva taho, joka varmistaa:

- Kaikkien relevanttien sektoreiden osallistumisen
- Harjoitusten yhtenäisen koordinoinnin
- Tiedonkulun valtion ja kuntien välillä
- Resurssien tehokkaan käytön

Oleellista on, että vastuut ovat yksiselitteiset eikä kunnille tule ristiriitaista ohjausta eri tahoilta.

1. Lain perusteluihin lisätään selkeä kuvaus varautumisen eri toimijoiden rooleista ja vastuista
2. Valtioneuvoston tulee antaa tarkentava asetus, jossa määritellään:
 - o Ministeriöiden välinen työnjako ja koordinaatiovelvollisuus
 - o Velvoite kaikille sektoriministeriöille osallistua varautumisen suunnitteluun ja harjoituksiin
 - o Prosessi ristiriitaisten ohjeiden välttämiseksi
3. Valtion tuki ja ohjaus keskitetään yhdelle vastuutaholle, joka koordinoi erityisesti varautumista, harjoituksia ja varmistaa kaikkien sektoreiden osallistumisen
4. Pelastuslaitosten rooli kuntien ja maakuntien varautumisen tukijana vahvistetaan ja tunnustetaan

Näkemyksenne vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskevista muutosehdotuksista (26-28 §)

Kannatamme vaikuttamistoimielinten aloiteoikeuden selkeyttämistä laissa.

Nuorisovaltuustojen merkitys

Korostamme erityisesti nuorisovaltuustojen merkitystä:

- Nuorisovaltuustot ovat keskeinen demokratiakasvatuksen väline
- Ne kompensoivat osaltaan alle 18-vuotiaiden äänioikeuden puutetta
- Tuovat tulevaisuusnäkökulmaa päätöksentekoon (ilmastoasiat, digitalisaatio)

Aloiteoikeuden todellinen toteutuminen edellyttää, että nuorisovaltuustot saavat riittävän tuen ja ohjauksen sekä että aloitteet käsitellään asianmukaisesti.

Vanhus- ja vammaisneuvostot

Kannatamme vanhusneuvoston nimeämisen joustavuutta (esim. ikäneuvosto) sekä kaikkien vaikuttamistoimielinten aloiteoikeuden selkeyttämistä yhdenvertaisesti.

Muutoksen vaikutukset

Toteamme, että aloitteiden määrä todennäköisesti kasvaa, mikä lisää kuntien valmistelu- ja käsittelytyötä. Tämä on kuitenkin myönteistä demokratian kannalta. Lisääntyvä työmäärä tulee kuitenkin huomioida kuntien resursoinnissa ja tehtävien kokonaisarvioinnissa.

Näkemyksenne konserniohjetta koskevasta muutosehdotuksesta (47 §)

Kannatamme tytäryhteisöjen varautumisen sisällyttämistä konserniohjeen vähimmäissisältöön. Kuntakonsernien toiminnan jatkuvuus edellyttää, että myös tytäryhteisöt varautuvat häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Pidämme hyvänä, että laki jättää kunnille päätösvallan määräysten tarkasta sisällöstä, mikä mahdollistaa riskiperusteisen lähestymistavan.

Toimeenpano

Konserniohjeen päivitys vaatii merkittävää valmistelutyötä:

- Riskianalyysin tytäryhteisöistä
- Konsernijohdon ja tytäryhteisöjen hallitusten käsittelyn
- Varautumissuunnitelmien laatimisen tytäryhteisöissä
- Yhteensovittamisen konsernissa

Siirtymäaika 31.8.2027 on riittävä, jos kunnat saavat riittävän tuen ja ohjeet lain voimaantuessa, muutoin siirtymäaika on kunnianhimoinen.

Näkemyksenne kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevista muutosehdotuksista (112 ja 115 §)

Kannatamme kirjanpitolain soveltamisen poikkeusten kirjaamista suoraan lakiin. Tämä lisää oikeusvarmuutta, yhtenäistää käytäntöjä ja parantaa kuntien talouden vertailukelpoisuutta.

Ehdotetut poikkeukset ovat perusteltuja. Erityisesti arvonkorotusten ja välillisten menojen aktivoinnin rajoittaminen yhtenäistää käytäntöjä ja voi vähentää kustannuksia.

Toimintakertomuksen osalta merkittävimpien riskien ja epävarmuustekijöiden mainitseminen suoraan laissa on perusteltua. Tämä on jo nyt kirjanpitolautakunnan ohjeissa, joten muutos ei käytännössä lisää työmäärää.

Siirtymäaika 1.1.2028 on riittävä kirjanpitojärjestelmien ja käytäntöjen päivittämiselle.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista

Esityksen vaikutusarviointit ovat pääosin realistisia, mutta tietyt näkökulmat vaativat täsmennystä.

Esitys toteaa, ettei muutoksilla ole "merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kuntien talouteen". Todellisuudessa muutokset lisäävät kuntien tehtäviä ja työmäärää:

- Varautumisohjauksen toimeenpano – vaikka ohjaus ei ole oikeudellisesti sitovaa, käytännössä ministeriön viranomaisohjaus edellyttää kunnissa toimenpiteitä
- Vaikuttamistoimielinten aloitteiden käsittely (määrä todennäköisesti kasvaa)
- Konserniohjeen päivitys ja tytäryhteisöjen varautumisen koordinointi
- Toimintakertomuksen täydennys (vähäinen lisäys)

Todelliset vaikutukset ovat merkittävämpiä kuin esitys antaa ymmärtää, erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille. Esitys ei riittävästi huomioi pienten kuntien erityispiirteitä:

- Varautumisosaamista ja -resursseja on rajallisesti
- Henkilöstöresurssit ovat niukat
- Kuntien välinen yhteistyö on pienille kunnille keskeinen keino
- Pelastuslaitokset tarjoavat tärkeän tuen

Toteamme, että tehtävien lisääntyminen edellyttää resursseja. Kuntien taloustilanne on monella paikkakunnalla tiukka ja sääntely tuo jatkuvasti lisää tehtäviä kuntiin. Pitkällä aikavälillä lisääntyvät tehtävät tulee huomioida kuntien tehtävien ja resurssien kokonaisarviossa sekä valtionosuusjärjestelmässä.

Muut huomionne esitysluonnoksesta

Toimeenpanon tuki: Esitämme, että lain voimaantulon yhteydessä:

- Valtiovarainministeriö julkaisee selkeät ohjeet kuntien varautumisohjauksen toteuttamisesta. Esimerkiksi käytännön työkalupaketin (mallidokumentit, esimerkit) ja järjestetään koulutuksia erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille sekä jaetaan hyviä käytäntöjä järjestelmällisesti.

Yhteys muuhun lainsäädäntöön: Kuntalain muutokset tulee sovittaa yhteen valmiuslain, pelastuslain, hyvinvointialuelainsäädännön ja huoltovarmuuslain kanssa. Sääntelyn tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus.

Leskinen Rainer
Rantasalmen kunta

Sanisalo Jarkko
Rantasalmen kunta